

www.amu.edu.az

TƏBİB

Təsisçi: Azərbaycan Tibb Universiteti

Qəzet 1933-cü ildən çıxır

№-01 (1805) 15 yanvar 2025-ci il

“Liderliyin Zəfər formulu: xalqa şərəfli xidmət nümunəsi”

Rektor, professor Gəray Gəraybəyli: Vətən müharibəsində qalibyyət həm də beynəlxalq hüququn və tarixi ədalətin təntənəsi oldu

səh. 2

Qazaxıstanlı
müəllimlər
ATU-da
təcrübə keçib

səh. 4

İdman
Akademiyasının
əməkdaşları
rezidentlərimizlə
görüşüb

səh. 5

ATU-nun təsisçisi
olduğu jurnalın saxta
variantına qarşı
mübarizə
aparılır

səh.6

COP29-da aktiv iştirak
edən əməkdaşlarımız
mükafatlandırılıb

2 dekan müavini, 11 müəllim və 3
tələbəyə təşəkkürnamələr təqdim
olunub

səh. 2

Tələbələrımız arasında
birinci IDEATON
müsabiqəsi keçirilib

TEC-in elmi rəhbəri Müşfiq
Həsənov: Elmi istiqamətdə son illər
böyük nəticələr əldə etmişik

səh. 2

Zahılıq dövrü
depressiyası niyə aktual
problemə çevrilib?

Professor Elmira Əliyeva: Reproduktiv
yaşda olan qadınların 80%-də
depressiv pozulmalar müşahidə edilir

səh. 3

Qış imtahan sessiyası öz
axarı ilə davam edir

İmtahanlarda üzrlü səbəbdən
iştirak edə və ya müvəffəqiyyət
qazana bilməyənlərə
əlavə imkan yaradılacaq

səh.5

“Liderliyin Zəfər formulu: xalqa şərəfli xidmət nümunəsi”

Rektor, professor Gəray Gəraybəyli: Vətən müharibəsində qalibyyət həm də beynəlxalq hüquq və tarixi ədalətin təntənəsi oldu

Bu günlərdə Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) Mərkəzi Aparatı və Nəsimi rayon təşkilatının birgə təşkilatçılığı ilə “Liderliyin Zəfər formulu: xalqa şərəfli xidmət nümunəsi” mövzusunda tədbir keçirilib.

Əvvəlcə Ulu Öndər Heydər Əliyevin, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Çıxış edən YAP Sədri müavini – Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov bildirdi ki, zəngin idarəçilik təcrübəsinə, dönməz əqidəyə, xalqın birmənalı dəstəyinə - yüksək etimadına malik lideri olan dövlətlər möhtəşəm nailiyyətlərə imza ataraq adlarını tarixə əbədi həkk etdirlər. Onun sözlərinə görə, Şərqdə ilk demokratik respublika yaratmış və 33 il əvvəl öz müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycanın təcrübəsi də bu baxımdan əlamətdardır: “Çağdaş Azərbaycan reallığı xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin əbədiyaşar ideyaları ilə bağlıdır. Heydər Əliyev milli maraqlara əsaslanan uzaqgörən siyasəti ilə Azərbaycanın müstəqilliyinin daimiliyi, dönməzliyi və əbədiyi təmin etməklə xalqımıza çoxsaylı uğurlar qazandırmışdır. Bu gün iftixarla qeyd edirik ki, hər birimizin sonuz qürur mənbəyi olan müasir Azərbaycan dövləti Heydər Əliyevin millətimize ən böyük mənəvi-siyasi mirasıdır”.

Tahir Budaqov qeyd edib ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri cənab İlham Əliyevin Ulu Öndərin tükənməz dövlətçilik irsini müasir çağırışlara uyğun zənginləşdirərək həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət nəticəsində misilsiz nailiyyətlər əldə edilmiş, xalq-iqtidar birliyi daha da möhkəmlənmiş, Azərbaycan regionda lider dövlətə çevrilmiş, dünyada etibarlı və konstruktiv tərəfdaş kimi tanınmışdır.

Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli çıxışında bildirdi ki, tarixi şəxsiyyətlər öz əməlləri ilə xalqların taleyində müstəsna rol oynayırlar: “Belə şəxsiyyətlərdən biri dünya şöhrətli siyasətçi, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin siyasi varisi – Prezident, Müzəffər Ali Baş

Komandan İlham Əliyevdir”.

Onun sözlərinə görə, uzun illər beynəlxalq təşkilatların, xüsusilə də BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin yerinə yetirilmədiyi bir şəraitdə Azərbaycan böyük iradə və qətiyyət nümayiş etdirdi: “Prezident İlham Əliyevin uzaqgörən siyasəti və prinsipi- al mövqeyi nəticəsində Azərbaycan təkcə hər b cəbhəsində deyil, eyni zamanda, diplomatik müstəvidə də tarixi qələbə qazandı. Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən “Dəmir yumruq” əməliyyatı uzun illər işğalda qalan torpaqlarımızın azad olunmasını təmin etdi. Bu, nəinki Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası, həm də beynəlxalq hüquq və tarixi ədalətin təntənəsi oldu”.

Rektor G. Gəraybəyli qeyd edib ki, bu gün Azərbaycan hər bir istiqamətdə, o cümlədən təhsil, səhiyyə və gənclərin inkişafı sahəsində davamlı olaraq irəliləyişlər əldə edir: “Ölkəmizdə sağlam, savadlı və milli dəyərlərə sadıq gənclər yetişir ki, bu da cəmiyyətimizin üstün

göstəricilərindən biridir. Gənclərin sağlam həyat tərzini keçirmələri, onların fiziki və psixoloji cəhətdən sağlam yetişmələri üçün zəruri addımlar atılmaqdadır”.

Üçüncü digər çıxış edənlər də bu gün Azərbaycan dövlətinin düşünülmüş siyasət sayəsində mühüm nailiyyətlərə imza atıldığını vurğulayıblar.

“Yola saldıığımız 2024-cü il Azərbaycan tarixində əlamətdar hadisələrlə zəngin bir il oldu. Bunların sırasında dünya miqyaslı COP29 – BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının növbəti sessiyasının uğurlu təşkili xüsusi yer tutur”. Bu sözləri Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəlik Günü və Yeni ilə həsr edilmiş toplantıdakı çıxışında bildirdi.

COP29-da aktiv iştirak edən əməkdaşlarımız mükafatlandırılıb

2 dekan müavini, 11 müəllim və 3 tələbəyə təşəkkürnamələr təqdim olunub

Çıxışının əvvəlində rektor G. Gəraybəyli dekabrın 25-də Bakı-Qrozni reysi ilə ucan təyarrənin qəzaya uğraması nəticəsində həlak olanlara Allahdan rəhmət, xəsarət alanlara isə şafa diləyib.

Universitetin rəhbəri qeyd edib ki, Prezident cənab İlham Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində Azərbaycan bu il də regionda lider mövqeyini qoruyub və dünya arenasında böyük uğurlara imza atıb. Aprılın məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkəmiz siyasi nailiyyətlərlə yanaşı, iqtisadi və sosial sahələrdə inkişafını davam etdirib: “Bu ilin noyabrında keçirilən COP29 tədbirinin yekunları Azərbaycanın liderlik qabiliyyətini və beynəlxalq nüfuzunu bir daha nümayiş etdirdi. Bundan əlavə, Azərbaycan gənşimiqyaslı tədbirlərin keçirilməsində yüksək səviyyəli təşkilatçılıq qabiliyyətini ortaya qoydu.

COP29-un iştirakçı tərəflərinin yekdilliklə və rəsmi şəkildə Azərbaycana təşəkkür etməsi bunun bariz göstəricisidir”.

Professor G. Gəraybəyli COP29 tədbirlərində universitetin akademik heyət üzvləri, həkim və tələbələrinin də iştirak etdiyini və onların ATU-nu layiqincə təmsil etdiklərindən qürur duyduğunu bildirdi. O, universitetimizin kollektivini və xalqımızı Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəlik Günü və Yeni il bayramı münasibətilə təbrik edib.

Görüşün sonunda COP29 beynəlxalq tədbirində ATU əməkdaşlarının uğurlu fəaliyyətinə görə ölkə başçısının imzaladığı təşəkkürnamələr təqdim olunub. BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasında iştirakına görə ümumilikdə ATU-nun 2 dekan müavini, 11 müəllimi və 3 tələbəsi mükafatlandırılıb.

Tələbələrımız arasında birinci IDEATON müsabiqəsi keçirilib

TEC-in elmi rəhbəri Müşfiq Həsənov: Elmi istiqamətdə son illər böyük nəticələr əldə etmişik

“Tibb Universitetinin tələbələri arasında birinci IDEATON” adlı müsabiqə keçirilib. II Müalicə-profilaktika fakültəsinin 2-ci kurs tələbəsi Leyla Əhmədova tədbirin məqsədi barədə iştirakçıları məlumatlandırdıqdan sonra sözü ATU-nun Elmi işlər üzrə prorektoru, professor Mələhət Sultana verib.

Rektor, professor Gəray Gəraybəylinin adından tədbir iştirakçılarına salamlayan M. Sultan, təyarrə qəzasında həlak olanların yaxınlarına başsağlığı verib, yarananlara isə Allahdan şafa diləyib. Bir dəqiqəlik sükutdan sonra prorektor bildirdi ki, bugünkü tədbir universitet tələbələri arasında artıq bir ənənəyə çevrilmiş və vüsət almış startap layihəsinin növbəti tədbirlərindən biridir: “Əlbəttə, burada ortaya qoyulan ideyalar, onların inkişaf mexanizmi, fərqli inkişaf yollarının araşdırılması, gələcəkdə tələbələrin istər elmi, istər kliniki, ümumiyyətlə bütün sahələrdə inkişaf etmələri üçün böyük şərait yaradır. Universitet rəhbərliyi bu cür tədbirləri daim dəstəkləyir və diqqət mərkəzində saxlayır”.

ATU-nun Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi rəhbəri,

Startap və elmi tədbirlərin koordinasiya şöbəsinin müdiri, tibb elmləri doktoru Müşfiq Həsənov da çıxışında bildirdi ki, universitetimizdə ənənə şəklini alan elmi tədbir, konfrans, seminar, simpoziumların keçirilməsi davam etdirilir: “Təşkilat Komitəsinin və Elmi departamentin mövqeyi belədir ki, tələbələrin elmi-tədqiqat işlərinin aparılması ideyaları üçün ən müasir, dinamik inkişafa malik, populyar platforma Tələbə Elmi Cəmiyyəti və Startap platformasıdır. Startap layihələrinin, tədqiqat işlərinin inkişaf etdirilməsi üçün bizə rəhbərlik tərəfindən tapşırıqlar verilib. TEC-in üzvləri, eyni zamanda Startap platformasına daxil olan tələbələr 2024-cü ilin may ayından etibarən fəaliyyət göstərir. Ötən yarım illik fəaliyyətdə bütün fakültələr üzrə 20-yə yaxın startap seminarları baş tutub. Bugünkü simpozium bir müsabiqə formatında proqrama daxil olunub. Elmi istiqamətdə son illər böyük nəticələr əldə etmişik. Bu yaxınlarda universitetimizin 10 tələbəsi Səmərqənddə keçirilən olimpiadada uğurlar qazanıb. Belə ki, universitetin 2 tələbəsi olimpiadanın qalib olub, 4 tələbə 3-cü yerə çıxıb, 4 tələbəmiz isə olimpiadanın xüsusi diplomuna layiq görüldü”.

ATU TEC-in sədri Həmid Səfəri isə ölkəmizdə təhsil və səhiyyə istiqamətində kifayət qədər yenilikçi layihələrin həyata keçirildiyini bildirdi. Qeyd edib ki, dünya miqyasında səhiyyə sahəsində bəzi boşluq və problemlər hələ də qalmaqdadır: “Onların həlli biz gənc mütəxəssislərin üzərinə düşür. Rektorumuz, professor Gəray Gəraybəylinin dəstəyi ilə startap layihələrini həyata keçirmək üçün universitetimizdə ayrıca şöbə yaradılıb. Səvindirici haldır ki, şöbə qısa müddətdə fəaliyyətini yüksək səviyyədə qura bilib. Gənclərdən gözənlərim odur ki, bəhs etdiyim bu boşluqları tapıb,

irəli sürdükleri ideyalarla aradan qaldırınsınlar”.

Innovasiya və Rəqəmsal İnkişaf Agentliyinin əməkdaşı Nigar Abdullayeva nəzərə çatdırıb ki, startap ölkəmizdə yeni yayılmış bir layihədir: “Təəssüf ki, onların arasında tıbbə bağlı layihələr azlıq təşkil edir. Bu sahədə aktivliyin artırılmasının tərəfdarıyıq. Hesab edirik ki, gənclərimiz öz ideyaları ilə sözünü deyəcək”.

Tədbirə Özbəkistandan Peditriya İnstitutunun Ginekologiya kafedrasının professoru Nadirə Ruziyeva və Naxçıvan Dövlət Universitetinin Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi rəhbəri Təbrizə Bağirova da onlayn şəkildə qatılıb, fikirlərini səsləndirərək, simpoziumun işinə uğurlar arzulayıblar.

Tələbələrdən Mohammed Anas, Meysəm Qənbər, Aytən Hüseynzadə, Leyla Məmmədova, Estella Əhmədova, Həmid Səfəri, Leyla Səfəri, Səbinə Həsənzadə, Zeynə Əlizadə, Sina Seyyehamzəh, İlya Reklın, Mədinə Muradaliyeva, Murad Şıxıyev və Mətin Təhməzovun çıxışları tədbir iştirakçıları tərəfindən maraqla qarşılanıb.

Tədbirin sonunda layihə iştirakçılarına sertifikat və diplomlar təqdim olunub.

Mərkəzi Bank tələbələrimize mükafat verib

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının dəstəyi ilə Beynəlxalq Əmanət Günü və Maliyyə Savadlılığı Aynası həsr olunmuş “Rəqəmsal Ödənişlər və Elektron Bankçılıq Xidmətləri” kursu üzrə müsabiqə elan olunmuşdu.

ATU-nun Tədris departamenti və Məzunlarla iş şöbəsinin müdiri Şəfəq Cəbrayılvanın köməkliliyi ilə universitetimizin İctimai səhiyyə fakültəsinin tələbələri bu müsabiqədə iştirak ediblər. Müsabiqəyə ümumilikdə 286 tələbə qatılıb. Yüksək nəticə göstərən II kurs tələbəsi Aysun Cəfərova 90 bal toplayaraq sertifikat və planşetlə mükafatlandırılıb, II kurs tələbəsi Zeynəb Səmədova isə 76 bal toplayaraq uğurlu iştirakçı kimi sertifikatla təltif olunub.

İnsanda stress halı necə yaranır?

Professor Sabir Əliyev bu maraqlı mövzuda CBC radiosuna müsahibə verib

ATU-nun Patoloji fiziologiya kafedrasının müdiri, əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor Sabir Əliyev "Stress və adaptasiya təlimi" mövzusunda CBC radiosunun qonağı olub.

Professor bildirib ki, bu mövzu hər kəs üçün çox maralıdır. Bəzən insanlarda "stressə düşmüşəm və yaxud şokdayam" kimi narahatlıqlar olur: "Stress anlayışı ötən əsrin 30-cu illərində kanadalı patofizioloq alim H.Selyenin müəllifliyi ilə təbabətə daxil olub. O hələ tələbəyken klinikada xəstələrin konkret xəstəliklə yanaşı, halsızlıq, iş-tahsızlıq, yuxusuzluq və s. ümumi şikayətlərinin olduğunu müşahidə edib. Və təəccüblənib ki, bütün xəstələrdə spesifik xəstəliklə bərabər, qeyri-spesifik xəstəliklər də meydana çıxır. Bunu araşdırmaq üçün eksperimental tədqiqatlara başlayır. O, ağ siçovullar üzərində müxtəlif üsullarla tədqiqat işi aparır. Ürək, qan-damar, tənəfüs sistemlərini nəzərdən keçirir və nəhayət bu qənaətə gəlir ki, böyrəküstü vəzi sistemi orqanizmin hər hansı fəvqəladə təsirlərə qarşı adaptasiyasını təmin edən mexanizmdir".

Sözünə davam edən S.Əliyev vurğulayıb ki, stress ingiliscə gərginlik - güclü zədələyici amilin təsirindən yaranıb, orqanizmin həmin amilə qarşı müqavimət göstərməsinə və ya ona uyğunlaşmasına yönəlmiş

mühafizə xarakterli qeyri-spesifik reaksiyalardır: "Doğrudan da, ən müxtəlif xəstəliklər zamanı bir sıra oxşar qeyri-spesifik simptomlar müşahidə edilir. Hansı amilin törətməsindən asılı olmayaraq, orqanizmdə həddən artıq gərginlik hallarının hamısında hipofizin adrenokortikotrop hormonunun və bunun təsirindən böyrəküstü vəzilər qabıq maddəsinin kortikoid hormonlarının sekresiyası artır. Kortikoidlər həzm sistemi, damarlar, böyrəklər, qanın tərkibi, oynaqlara və s. təsir göstərir; timusun involusiyası (geriyə inkişafı), limfopeniya, həzm yolu boyunca nöqtəvi qansızmalar və s. törənir. Funksiyaların belə yenidənqurulması bütün orqanizmi əhatə edirsə, ümumi adaptasiya sindromu, yerli xarakter daşıyarsa, yerli adaptasiya sind-

romu adlanır. Beləliklə, stressorlar, yeni fəvqəladə çıxıqlar orqanizmdə ümumi adaptasiya sindromu və ya stress halı törədir. Bunlar həyəcan, müqavimət və üzülmə mərhələsi adlanır".

Kafedra müdiri qeyd edib ki, həyəcan mərhələsi şok və antişok fazadan ibarətdir. Şok fazasında arterial təzyiq və bədən temperaturu azalır, kapilyarların keçiriciliyi artır, mərkəzi sinir sistemində depressiya qeyd edilir, dissimilyasiya prosesləri assimilyasiya proseslərindən üstün olur. Antişok fazada isə pozulmuş tarazlığın bərpa edilməsinə yönəlmiş əks proseslər müşahidə edilir. Müqavimət mərhələsində qanın miqdarı çoxalır və kortikosteroidlər orqanizmin zədələyici təsirlərə qarşı müqavimətini artırır. Burada pozulmuş funksiyaların tam kompensasiyası və sağlması mümkündür.

Üzülmə mərhələsində isə orqanizmin ehtiyat imkanları zəif olub, patogen amilin təsiri davam edirsə, rezistentlik itirilir, müxtəlif distrofik proseslər orqanizmin məhvəinə səbəb olur.

Sonda professor S.Əliyev tövsiyə edib ki, insanlar istər ailədə, istərsə də işdə və yaxud hər hansı bir ictimai yerdə özlərini nümunəvi aparmalı, xeyirxah davranmalı və münasibətlər sistemini düzgün qurmalıdırlar ki, sonda müxtəlif xəstəliklərin yaranmasına səbəb ola biləcək narahatlıqlar, stress faktoru ortaya çıxmasın.

Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris Cərrahiyyə Klinikasında gənc həkim və rezidentlər üçün ənənəvi elmi-praktik seminarlardan növbəti I Cərrahi xəstəliklər kafedrasının təşkilatçılığı ilə endokrinologiya üzrə baş tutub.

Gənc həkim və rezidentlər üçün elmi-praktik seminar keçirilib

Kafedranın müdiri, AMEA-nın müxbir uzvu, professor Nuru Bayramov məruzəçilərin çıxışı üçün seçdikləri mövzuların aktuallığını, eləcə də Tədris Cərrahiyyə və Tədris Terapevtik klinikaların həkim-rezidentlər ilə bu tip seminarların davamlı keçirilməsinin vacib və təqdirəlayiq olduğunu vurğulayıb.

Uşaq cərrahlığı kafedrasının assistenti, Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdür müavini Namiq Xəlilov rezidentləri bütün kafedralarda keçirilən belə seminarlarda aktiv olmağa çağırıb, sarkopeniya xəstəliyi ilə bağlı ölkəmizdə də geniş tədqiqatların aparılmasına ehtiyac olduğunu bildirib.

Seminarın moderatoru, I Cərrahi xəstəliklər kafedrasının assistenti Azər Hümətov məruzəçiləri təqdim edərək, bundan sonra ayda bir dəfə aktual mövzularda belə təd-

birələrin keçirilməsinə cəyini bildirib.

Sonra Ləman Cəfərovanın "Sarkopeniya və tiroid hormonlarının bu prosesdə rolu", Nilufər Müseyibovanın isə "Tiroid düyünlərinin dəyərləndirilməsində TİRADs təsnifatının əhə-

miyyəti" adlı məruzələri dinlənilib. Məruzəçilər öz mövzularına uyğun sualları cavablandıraraq, seminar aktiv müzakirələrlə davam edib.

Terapevtik Klinikanın endokrinoloq-həkim, Daxili xəstəliklər kafedrasının dosenti Könül İsmayılova sarkopeniya zamanı tiroid hormonlarının göstəricilərini hansı səviyyədə və necə normal saxlamağın əhəmiyyəti barədə əlavə məlumat verib.

Sonda Tədris Cərrahiyyə Klinikasının cərrah-endokrinoloq Azər Hümətov öz təcrübələrində tiroid düyünlərinin ultrasəs müayinəsi zamanı TİRADs-ın tətbiqi və bundan sonra biopsiyaya göstəriş olan düyünlərin sayının 50%-dək azaldığını diqqətə çatdırıb. O, müvafiq sahə ilə məşğul olan mütəxəssislərin gündəlik müayinələrində bu təsnifatdan istifadəsinin vacib olduğunu bildirib.

Zahılıq dövrü depressiyası niyə aktual problemə çevrilib?

Professor Elmira Əliyeva: Reproduktiv yaşda olan qadınların 80%-də depressiv pozulmalar müşahidə edilir

Son 10 ildə hamilə və zahıl qadının həyat keyfiyyəti və psixoemosional vəziyyəti məmalig-ginekologiya, kliniki psixologiya və psixiatriya elmlərinin ən aktual probleminə çevrilib. Aparılan elmi-tədqiqatlara əsasən müəyyən edilib ki, zahıl qadının, dölün və yenidoğulmuşun vəziyyətinə təsir edən amillərdən biri kimi somatik xəstəliklərin çoxalması 10 il ərzində operativ doğuşların, o cümlədən 2 dəfə abdominal, 2,5 dəfə isə vaxtından əvvəl doğuşların artmasına səbəb olub.

Bu məsələ ilə bağlı ATU-nun I Məmalig və ginekologiya kafedrasının müdiri, professor Elmira Əliyeva məlumat verib. Onun sözlərinə görə, hamiləlik müddətində müxtəlif qabarıqlıqlı emosional gərginliklər zahıl dövrünün gedişatına təsir edir və zahıl dövrü depressiyasının (ZDD) ortaya çıxma ehtimalını yaradır: "ZDD-yə rastgəlmə tezliyi 5-68,8% arasında təbəddüd edir. Zahıl dövründə qadının psixoemosional vəziyyəti çoxsaylı amillərdən asılıdır, o cümlədən temperament, xarakter

xüsusiyyətləri, ailənin adət-ənənələri, maddi durum, ailəli olub-olmamaq və s. "Zahıl keçəri" doğan qadının normal vəziyyəti ilə əlaqələndirilir. Əsasən zahıl dövrünün 5-ci sutkasında özünü emosional labillik, yorğunluq, çilğınlıq, yuxusuzluq şəklində büruzə verir. Adətən zahıl dövrünün 10-cu gününə qədər davam edir. Bu pozğunluqlar müalicə tələb etmir və müstəqil olaraq itib gedir.

Zahıl dövrünün depressiyasının inkişafı cinsi hormonlarla birbaşa əlaqədardır. Məlumdur ki, hamiləlik müddətində cinsi hormonların miqdarının artması, doğuşqabağı isə kəskin azalması müşahidə olunur. Bu isə öz növbəsində ZDD-yə səbəb ola bilər.

Məlumatlara görə, zahıl dövründə qadının psixoemosional vəziyyətinə doğuşdan sonrakı 48 saat ərzində qanda olan estrogenlərin və progesteronların miqdarının kəskin azalması, nəticədə əhval-ruhiyyənin dəyişməsi aiddir. Depressiv vəziyyətdə olan qadınlarda progesteron, triyodironin və leptinin azalması, eyni zamanda immun sisteminin fəaliyyətinin pozulmasına gətirir ki, bu da özünü sitokinlərin miqda-

rının kəskin azalması ilə büruzə verir".

Sözünə davam edən mütəxəssis bildirib ki, zahıl qadının psixoemosional vəziyyəti laktasiya prosesinə təsir edir və hipoqalaktiyanın əsas səbəblərindən biridir: "Zahıl dövrünün psixoemosional pozuntularından biri də "Baby blues" sindromudur. Bu özünü doğuşdan sonra emosional labillik, ağlağanlıq, çilğınlıq, şüurun pozulması və ümumi narahatlıqla göstərir. Bu əlamətləri zahıl dövrünün ilk günlərində qadında hormonal fonun dəyişikliyi ilə əlaqələndirilir.

Statistik məlumatlara görə, "Baby blues" sindromuna rastgəlmə tezliyi 40-85 faizdir və daha çox iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə müşahidə olunur. Bu sindromu olan qadınlara ailə üzvlərinin dəstəyi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sindrom 2 həftədən çox davam edirsə, daha çox affektiv pozulmalar ilə nəticələnir və zahıl dövrünün depressiyası ilə sonlanır.

Aparılan epidemioloji tədqiqatlar əsasında müəyyən edilib ki, reproduktiv yaşda olan qadınların 80%-də depressiv pozulmalar müşahidə olunur. ABŞ-da zahıl dövrü depressiyalarının tezliyi 10-20% təşkil edir. XBT-

10-a görə, ZDD doğuşdan sonra 6 həftə ərzində özünü büruzə verir və 1 il, hətta 13%-də 2 il ərzində davam edə bilər. Avropa ölkələrində ona rastgəlmə tezliyi 10-15%, müsəlman ölkələrində isə 17-27% təşkil edir. Hər il Rusiyada ZDD-yə məruz qalan 26000 qadın aşkar olunur. Müəyyən edilib ki, ZDD-nin müalicəsində antidepressantlarla yanaşı, psixoterapiya da effektiv sayılır. Növbəti hamiləlikdə ZDD-nin residivləşmə ehtimalı 40%-ə çatır. Aparılan tədqiqatlara görə, ZDD olan qadınlarda suisid ehtimalı 20%-ə qədərdir.

ZDD-nin prediktorlarına maddi durumun çətinliyi, işsizlik, ailə tərəfindən köməyin olmaması, hamiləlik müddətində psixoloji stress, ailədaxili konfliktlər, dishormoniya, analığa hazır olmaq aiddir".

Zahıl dövrü depressiyasının klinik əlamətlərinə toxunan Elmira xanım, hamiləlik dövrünün diaqnostikası, müalicəsi və profilaktikasından da bəhs edib: "Son illərdə hamiləlik müddətində antenatal depressiya qeyri-psixotik depressiv vəziyyət kimi qiymətləndirilir. Bu, əhval-ruhiyyənin pozulması, diqqətin azalması, yuxunun və qida qəbulunun qeyri-müntəzəmliyi, daimi qorxu və

narahatlıq hissi ilə müşahidə edilir. Antenatal depressiyanın əmələ gəlməsi ananın, dölün və yenidoğulmuşun sağlamlığına təsir edən patologiya yaradır. Bu patologiya vaxtından qabaq doğuşlar, preeklampsiya, dölün bəndaxili inkişaf ləngiməsi zamanı hamiləlik müddətində emosional gərginliyi olan qadınlarda suisid kimi ağır fəsadlarla nəticələnə bilər. Bu, zahıl dövrü depressiyasının əlaməti və yüksək tezliklə yeniyetmə hamilələrdə müşahidə edilir. Aparıcı simptomlardan biri də hamiləlik müddətində ananın stress vəziyyətində olmasıdır. Hestasiya müddətində ananın keçirdiyi stress nəticəsində döldə qlükokortikoidlərin artması və ya azalması beynin struktur və inkişafına təsir edən güclü amildir. Dünyada 5 qadından birində müşahidə olunan antenatal depressiya əhəlinin sağlamlığına təsir edən global problem kimi qalır. Hələlik bu patologiyanın səbəbləri tam öyrənilməyib və sinir, neyroendokrin-immun mexanizmi ilə əlaqələndirilir".

Professor E.Əliyeva vurğulayıb ki, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının tövsiyələrinə görə, hamiləlik dövründə anaya antenatal qulluğu təmin etmək üçün o, 8 dəfə həkim qəbulunda olmalıdır.

Elmi işlərin aparılması mövzusunda tədbir keçirilib

Elmi Tədqiqatların İdarə Olunması Departamenti (ETİOD) elmi işlərin aparılması mövzusunda toplantı təşkil edib. Tədbirdə departamentin nümayəndələri və kafedraların elmi işlər üzrə məsul əməkdaşları iştirak ediblər.

ATU-nun Elmi işlər üzrə prorektoru, professor Mələhət Sultan açılış nitqində görüşün məqsədlərindən danışıb. ETİOD-un direktoru, Əczaçılıq toksikologiyası və kimya kafedrasının müdiri, professor Eldar Qarayev departamentin fəaliyyəti, hesabat dövründə keçirilən tədbirlər, iclas və vebinarlar haqqında məlumat verib. ATU-nun jurnali, o cümlədən yüksək kvartillli jurnallarda məqalələrin nəşri barəsində də bilgiler tədbir iştirakçılarına çatdırılıb. Departamentin Elmimetrik araşdırma və beynəlxalq elmi əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri,

professor Fatimə Seyidbəyova elmi hesabatlarda rast gəlinən problemlər, hesabatların toplanması zamanı qarşıya çıxan çətinliklər və onların həlli yollarından danışıb.

Müzakirələrdə iştirak edən kafedra əməkdaşları onları maraqlandıran sualları səsləndirməklə yanaşı, müəyyən məsələlərin həlli ilə bağlı təkliflərini də irəli sürüblər.

Görüşün sonunda professor Mələhət Sultan sualları cavablandıraraq, təkliflərin nəzərdən keçiriləcəyini, belə müzakirələrin müntəzəm surətdə təşkil olunacağını bildirib.

Qazaxıstanlı müəllimlər ATU-da təcrübə keçib

S.D.Asfəndiyarov adına Qazax Milli Tibb Universitetinin akademik T.Şarmanov adına Nutrisiologiya kafedrasının assistenti Rauşan Yergəşbayeva və İctimai səhiyyə kafedrasının assistenti Nazerke Xayrullayeva ATU-nun qonağı olublar.

Belə ki, onlar İctimai səhiyyə fakültəsində "İctimai sağlamlıq və səhiyyənin aktual problemləri" mövzusunda təcrübə keçiblər.

Təcrübə müddətində qonaqlar fakültənin aparıcı mütəxəssislərinin ictimai sağlamlığın aktual məsələləri, səhiyyənin təşkili və qidalanma üzrə mühazirə və praktik dərslərində iştirak edərək, təlim metodları ilə yaxından tanış olublar.

Avstraliya universitetinin doktorantı ictimai səhiyyədən danışdı

Bu gün Azərbaycan Tibb Universitetinin İctimai sağlamlıq və səhiyyənin təşkili kafedrasında "Avstraliya və Azərbaycanda ictimai səhiyyənin rolu, tədris proqramı, II tip şəkərli diabetin müalicəsində özünüidarəetmənin rolu" mövzusunda seminar keçirilib.

Seminarda "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın təqaüdcüsü, University of Wollongong-un (Avstraliya, NSW) İctimai səhiyyə fakültəsinin III kurs doktorantı Cəmilə Butayeva çıxış edib. Tədbir

zamanı spiker müasir dünyada ictimai səhiyyənin rolu və fəaliyyət sahələri, əsas məqsədləri, bu ixtisas üzrə təhsil proqramı və Avstraliyanın səhiyyə sistemi haqqında ətraflı məlumat verib.

C.Butayevanın çıxışı böyük maraqla qarşılanıb. Tədbir diskussiya formatında davam edib.

Botulinoterapiya: kimə və nə üçün lazımdır?

Botulinotoksin müalicəsi müasir nevrologiyada ən perspektivli sahələrdən biridir

"Zəhərlər ya həyatı məhv edən silah, ya da xəstələrin müalicə üsulu kimi istifadə oluna bilər"

Klod BERNAR

yasına və hipertonusun aradan qaldırılmasına səbəb olur. Bu xüsusiyyət sayəsində əzələlərin spastikliyi effektiv şəkildə azaltmaq və müxtəlif distoniyalara nəzarət

3 aydan 6 aya qədər davam edir.

Miqren

Botulinoterapiya xroniki miqrenli xəstələri müalicə etmək üçün də tövsiyə olunur. A tipi botulinotoksin (Botox kimi də tanınır) miqren tutmalarının tezliyini və intensivliyini azaltmaq üçün baş və boyunun müxtəlif bölgələrinə təlimata əsasən inyeksiya edilir.

Miqrenin müalicəsində botulinotoksinin təsir mexanizmi tam aydın deyil, lakin o, sinir-əzələ əlaqələrinə təsir göstərir və sinir uclarının oyanmasını azaldır. Botulinotoksin bu həssaslığı zəiflətməklə miqren tutmalarının tezliyini azaltmağa kömək edir.

Botulinoterapiyanın heç də bütün miqren xəstələri üçün uyğun olmadığı və həmişə miqrenin tam müalicəsini təmin etmədiyi də qeyd olunmalıdır. Bəzi xəstələr miqren dərmanları və ya həyat tərzindəki dəyişikliklər kimi digər müalicə üsulları ilə botulinoterapiyanın birləşməsinə ehtiyac duya bilərlər.

Spastiklik

Botulinoterapiya spastikliyin, qeyri-iradi qıcolmalar və artan əzələ gərginliyi ilə xarakterizə olunan nevroloji vəziyyətin ən geniş yayılmış müalicələrindən biridir. Spastiklik serebral iflic, insult, onurğa beyni travması və bir çox digər bu kimi

Botulinoterapiya nədir?

Botulinoterapiya – klinik və nəzəri təbabətin botulinotoksinin təsir mexanizmini öyrənən, klinik istifadə metodlarını işləyib hazırlayan və yeni sahələrdə istifadəsini təmin edən ixtisasdır. Dünyada 20-ci əsrin 70-ci illərindən, Azərbaycanda 21-ci əsrin birinci beşilliyindən tətbiq olunmağa başlamışdır.

XX əsrin ən möcüzəli molekulu hesab olunan botulinotoksin unikal universal təsir mexanizminə malikdir. Botulinoterapiya və ya A tipli botulinik toksin müalicəsi müasir nevrologiyada ən perspektivli sahələrdən biridir. Bu, xroniki ağrılardan tutmuş, spastik pozuntulara qədər geniş nevroloji xəstəliklərin müalicəsində yeni üfqlər açır. Hər il elmi tədqiqatlar bu metodun effektivliyini təsdiqləyir, onun tətbiqinin sərhədlərini genişləndirir və dünyada milyonlarla xəstənin həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırır.

Botulinum toksininin kəşf tarixi və fəaliyyət prinsipləri

Botulinoterapiya - Clostridium botulinum bakteriyaları tərəfindən istehsal olunan zülalın tətbiqinə əsaslanan müalicə üsuludur. İlk dəfə kolbasa ilə zəhərlənmə ilə botulizm arasında əlaqənin olmasını Vyutemberqdə həkim Yustin Kerner (1786-1818) aşkarlamışdır. O, bu toksinin əzələlərin stimulyasiyası üçün olan sinir impulslarını blokada etdiyini sübuta yetirmişdir. Bu ölümcül bakteriyaları ilk dəfə ayıran isə 1897-ci ildə alman mikrobioloqu Emil Pyer Mari van Ermenqem (1851-1922) olmuşdur və onu "Bacillus Botulinus" adlandırmışdır.

Son müharibələrdə Clostridium botulinum-un bakterioloji silah kimi istifadəsi üçün cəhdlər göstərilmişdir. Bu, çox təhlükəli olduğuna və hətta istifadə edən tərəfdə də nəzarətdə saxlamağın mümkün olmamasına görə istifadəsi dayandırılmışdır. Edvard Şans 1944-cü ildə təmizlənmiş botulinotoksin A kompleksi almışdır. İlk dəfə 1960-cı ildə Amerika oftalmoloqu Alan Skot çəpgözlüyün müalicəsi üçün gözün düz əzələsinə botulinotoksin vurmuşdur.

1991-ci ildə Amerika farmasevtik şirkəti "Allergan" botulinotoksinin böyük gələcəyini hiss edərək bu preparata "nadir xəstəliklər" in müalicəsi hüququnu aldı. "Allergan" böyük miqdarda botulinotoksin alaraq onu Botox adlandırdı. Bu adla preparat dünya şöhrəti əldə etdi.

Botulinoterapiyanın fəaliyyət prinsipi botulinum toksininin sinirdən əzələyə impuls ötürülməsini müvəqqəti bloklayaraq qabiliyyətinə əsaslanır. Bu, əzələlərin relaksasi-

etmək mümkündür. Bir inyeksiyanın təsiri orqanizmin fərdi xüsusiyyətlərindən və tətbiq sahəsindən asılı olaraq təxminən 3-6 ay davam edir. Toksinin təsirini saxlamaq üçün prosedurları vaxtaşırı təkrarlamaq lazımdır.

Botulinoterapiya hansı üstünlüklərə malikdir?

- Məqsədəuyğunluq - inyeksiya zonasının patologiyadan asılı olaraq dəqiq lokallaşdırılması sayəsində effekt birbaşa problemin yarandığı sahədə əldə edilir.
- Nəzarət - dozanı nəzarətdə saxlamaq olur ki, bu da sistemli yanaşı təsir riskini minimuma endirməyə imkan verir.
- Minimal invazivlik - prosedur cərrahi müdaxilə tələb etmir.
- Sürət - xəstənin uzun müddətli rehabilitasiyaya ehtiyacı yoxdur.
- Estetika - blefarospazmlar və üzün digər spastik vəziyyətlərində nəticə təkəcə funksional deyil, həm də estetik əhəmiyyətə malikdir.

Botulinum toksini ilə müalicə edilə bilən əsas nevroloji xəstəliklər hansılardır?

Nevrologiya sahəsində botulinoterapiya bir çox xəstəliklərin müalicəsi üçün yeni imkanlar açır. Əzələləri relaksasiya etmək qabiliyyəti sayəsində bu üsul hazırda müxtəlif lokal distoniyalar, spastiklik, xroniki miqren, kimi xəstəliklərlə və ağrı sindromu ilə mübarizədə vacib bir vasitədir və hətta hiperhidrozun müalicəsində də effektivdir. Bu metodun effektivliyi və məqsədəuyğunluğu klinik tədqiqatlar və təcrübə vasitəsi ilə dəfələrlə təsdiqlənmişdir.

Botulinotoksinin ən geniş yayılmış tətbiq sahələrindən biri də spastik boyun ayrılığının müalicəsidir. Bu xəstəlik boyun əzələlərinin qeyri-iradi yığılması nəticəsində başın patoloji vəziyyətə almasına gətirib çıxarır. Botulinotoksin inyeksiyalarının effektivliyini artırmaq üçün inyeksiyalar bəzi hallarda ultrasəs və ya elektromiografiya nəzarəti altında boyun əzələlərinə edilir. Nəticə

müxtəlif nevroloji pozuntular nəticəsində baş verə bilər.

Botulinotoksin sinir-əzələ keçiriciliyinə təsir göstərir, sinir impulslarının əzələlərə ötürülməsini əngəlləyir. Bu, qıcolmalara və artan gərginliyə səbəb olan əzələləri və ya əzələ qruplarını relaksasiya etməklə spastikliyi azaltmağa imkan verir.

Botulinoterapiyaya məhdudiyətlər və mümkün yan təsirlər

Hər hansı bir dərman müalicəsi kimi, botulinoterapiya da potensial yan təsirlərdən məhrum deyil. Bunlar inyeksiya sahəsində əzələlərin müvəqqəti izafi zəifliyi və ya qonşu əzələlərə yayılması əhatə edə bilər. Lakin düzgün doza və ixtisaslı mütəxəssislər tərəfindən prosedurların aparılması ilə risk minimaldır.

Sədaqət Hüseynova

ATU-nun Fizioterapiya və tibbi rehabilitasiya kafedrasının professoru, tibb elmləri doktoru

Qış imtahan sessiyası öz axarı ilə davam edir

İmtahanlarda üzrlü səbəbdən iştirak etməyən və ya müvəffəqiyyət qazana bilməyənlərə əlavə imkan yaradılacaq

Dekabrın 29-dan etibarən Azərbaycan Tibb Universitetində 2024-2025-ci tədris ilinin payız semestrinin qış imtahan sessiyası başlayıb. İmtahanların gedişi ilə yaxından tanış olmaq üçün İmtahan Mərkəzinə baş çəkərək, mərkəzin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ülker Cəfərova ilə həmsöhbət olduq.

Onun bildirdiyinə görə, dekabrın 29-dan başlayan imtahanlar yanvarın 31-dək davam edəcək: "Üzrlü səbəbdən imtahanlarda iştirak etməyənlər və ya müvəffəqiyyət qazananlara fevralın əvvəllərində əlavə imkan yaradılacaq. İmtahanın təşkili, ona nəzarət böyük məsuliyyət tələb edir. Hər 40-50 dəqiqədən bir sanki mən də tələbələrə birgə imtahan verirəm. Bu ildən etibarən 1-ci kurs tələbələrinə ixtisas fənlərindən nümunəvi test tapşırıqlarının verilməsi dayandırılıb. Biz bunun nəticəsini bir neçə gün əvvəl I-II Müalicə-profilaktika fakültələrinin tələbələrindən imtahan götürərək gördük. Tələbələrin müəyyən hissəsi Anatomiya və Histologiya fənləri üzrə imtahanlardan uğur qazana bilmədi. Hesab edirik ki, tələbələrımız bundan nəticə çıxaracaq, artıq mütaliədən başqa çıxış yolları olmadığını anlayacaqlar".

Ü.Cəfərovanın sözlərinə görə, hələ də bəzi tələbələr imtahanda köməkçi vasitələrdən istifadə etməyə çalışır. Amma nəzarətçilərin peşəkərligi, ayıq-sayıqlığı nəticəsində bu cür halların qarşısı alınır və müvafiq tədbirlər görülür. İmtahan prosesində mühafizəçilər də öz üzərlərinə düşən vəzifəni məsuliyyətlə həyata keçirirlər. Müsahibimiz testlərin tərtibi və hazırlanmasında keyfiyyət əmsalının yüksəldiyini də vurğulayıb. Bildirib ki, imtahan zamanı qüsurlu testlərə rast gəlinərsə də, əvvəlki illərlə müqayisədə azlıq təşkil edir. Belə ki, qüsurlu testləri bazaya qəbul etməmək üçün böyük diqqət göstərilir. İmtahan sessiyasının sakit və öz axarında davam etdiyini bildiren İM-in müdiri, bu istiqamətdə mütəmadi təkmilləşdirmə işlərinin aparıldığını da diqqətə çatdırıb. Həmsöhbət olduğumuz Apellyasiya Komissiyasının sədri, professor Gülnarə Əzizova isə tələbələr tərəfindən gündə 170-200 arası apellyasiya şikayəti verildiyini deyib: "Onların əsaslı olanları ekspertlərin iştirakı ilə tələbələrin xeyrinə həll edilir, əsaslı olmayanlar barədə isə şikayət müəlliflərinə məlumat verilir. Bəzi kafedralar testlərin tərtibində qüsurlara yol verir. Bəzən Azərbaycan və rus dillərində qarışıq mətnlərə də rast gəlinir. Şübhəsiz, bu hallar kafedra müdirlərinin nəzərinə çatdırılır. Demək olar ki, nəzəri fənn kafedralarımız testləri böyük məsuliyyətlə hazırlayırlar, bu səbəbdən də işimiz xeyli asanlaşdı. Komissiya hər gün fəaliyyətini imtahan bitəndən 3 saat sonra dayandırır. Hər bir şikayət qəbul edilir və araşdırılır. Komissiya üzvlərinin gərgin əməyi sayəsində tələbələrin haqlı tələblərini həyata keçirmək mümkün olur".

İmtahan Nəzarət Qrupunun rəhbəri Pəri İsaqovanın verdiyi məlumata görə, hazırda I Müalicə-profilaktika, Əczaçılıq və İctimai Səhiyyə fakültələrinin tələbələri imtahan verir: "İmtahanlar öz qaydasında gedir. Bəzi tələbələrin qanunsuz vasitələr keçirmək istəyinin qarşısı mühafizəçilərimiz tərəfindən alınır. Nəzarətçilərimiz tərəfindən də nəzarət güclüdür. 160 nəzarətçidən 42-si prosesdə iştirak edir. Tələbələr artıq yaxşı dərk edirlər ki, yalnız biliyə qiymət verilir, zəhmət çəkir o xormalıdır". Nəzarətçilərdən Aynur İsmayılova, İlahə Nuriyeva, Səidə İsmayılova və digərləri də P.İsaqovanın fikirlərini təsdiqləyib və onların nəzarət etdikləri dövrdə heç bir qayda pozuntusuna rast gəlinmədiyini bildiriblər. Tələbələrin fikirlərini də öyrəndik. I Müalicə-profilaktika fakültəsinin tələbələrindən İlkin Əlişzadə Psixiatriya fənnindən imtahan verib. İmtahanın şəffaf, heç bir müdaxilə olmadan keçdiyini, müvəffəqiyyət qazandığını qeyd edib. Gülşən Babayeva, Şəhla Məhəmmədova, Nəzrin Abdullayeva da imtahan üçün yaradılan şəraitdən razı qaldıqlarını deyiblər.

İmtahan prosesində iştirak edən İctimai Səhiyyə fakültəsinin akademik məsləhətçisi Zümrüd Abbaszadə də tələbələrin sərbəst şəkildə imtahan verdiklərini və heç bir müdaxilə olmadığını bildirib.

Qabil ABDULLAYEV

Fakültə rəhbərliyi imtahanın gedişini izləyib

Dekabrın 29-dan etibarən Azərbaycan Tibb Universitetində (ATU) 2024/2025-ci tədris ilinin qış imtahan sessiyasına start verilib.

Həmin gün II Müalicə-profilaktika fakültəsinin 2-6-cı kurslarının tələbələri imtahan veriblər. İmtahanların gedişini nəzarətçilərlə yanaşı, fakültə dekanı, müavinləri və akademik məsləhətçilər də yaxından izləyiblər. Bu zaman imtahanların qüvvədə olan normativ sənədlər əsasında və təlimata uyğun təşkilinə nəzarət olunub. İmtahanın gedişatı ilə maraqlanan fakültə rəhbərliyi sessiyada iştirak edən tələbələrə uğurlar arzulayıb.

Qeyd edək ki, imtahan prosesi ilə fakültənin dekanı İsrail Məhərrəmbəyli, dekan müavinləri Arzu Bəydemirova, Bənövşə Hüseynova, akademik məsləhətçilər Leyli Bayramova və Aynur Orucova tanış olublar.

Elmi məqalələrin xülasəsi necə hazırlanmalıdır?

Bu mövzuda keçirilən seminar doktorantların marağına səbəb olub

Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris Terapevtik Klinikasında universitetin doktorantları üçün "Elmi məqalələrin xülasəsinin hazırlanması qaydası" adlı seminar keçirilib. Seminarı ATU-nun Elmi Tədqiqatların İdarə Olunması Departamentinin rəhbəri, professor Eldar Qarayev açdı.

Professor, onun rəhbərlik etdiyi Departamentin hər ay bir neçə tədbir keçirdiyini xatırladaraq, universitet əməkdaşlarının, o cümlədən elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olan gənc əməkdaşların bu cür tədbirlərdə, seminarlarda iştirak etməsinin vacibliyini vurğulayıb: "Burada onlar üçün faydalı məlumatlar verilir. Əvvəlki tədbirlərimizdə iştirak edənlər qrantların alınması, xaricə səfərlərin xarici proqramlar vasitəsilə ödənilməsi, plagiatla yol verilməmə yolları və s. barədə məlumatlandırılıb. İndi isə elmi məqalələrin xülasəsinin hazırlanması qaydaları barədə danışacağıq.

Bildiyiniz kimi, Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən tələblər gətirdikcə daha da artırılır və sərtləşdirilir. Ona görə də məruzəyə diqqətlə qulaq asın, sizin üçün çox faydalı olacaq".

Məruzəçi, ATU-nun Müalicə işi

fakültəsinin və Azərbaycan İdman Akademiyası – İdman tibbi və reabilitasiya magistr proqramının məzunu, University College London (UCL) Tibb fakültəsinin II kurs doktorantı Zərifə Kamilova əvvəlcə tədbir iştirakçılarını özü və təhsil aldığı universitet barədə məlumatlandırılıb. UCL-in təcrübəsini universitetimizin doktorantları ilə bölüşən Z.Kamilova elmi məqalələrin xülasəsinin hazırlanmasında istifadə olunan standartlaşdırılmış yanaşma və beynəlxalq alətlərlə bağlı ətraflı çıxış edib. Bildirib ki, məqalələrdə standartlaşdırılmış yanaşma və beynəlxalq alətlərdən istifadə edilərsə, onları yüksək impakt faktorlu elmi jurnallarda dərc etmək daha asan olur.

Z.Kamilovanın məruzəsi doktorantların marağına səbəb olub, onların verdiyi suallar natıq tərəfindən ətraflı şəkildə cavablandırılıb.

Yanvarın 10-da Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının bir qrup əməkdaşı ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikasında "İdman tibbi və reabilitasiya" ixtisaslaşması üzrə magistratura proqramı çərçivəsində rezidentlərlə görüş keçirib.

İdman Akademiyasının əməkdaşları rezidentlərimizlə görüşüb

Əvvəlcə ATU-nun Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdiri müavini, assistent Namiq Xəlilov tədbirin məqsədini açıqlayıb. Qonaqları toplantı iştirakçılarında təqdim edən N.Xəlilov bildirib ki, artıq neçə ildir ATU ilə ADBTİA arasında işgüzar əlaqələr mövcuddur və bu əlaqələrdən biri də beynəlxalq proqram çərçivəsində klinik ixtisaslar üzrə təhsil alan rezidentlərlə bağlıdır.

Sonra ADBTİA-nın Elmi beynəlxalq əməkdaşlıq və keyfiyyət siyasəti üzrə prorektorunun müşaviri Zərifə Kamilova proqram haqqında ətraflı məlumat verib: "Akademiya-mızda ingilisdilli "İdman tibbi və reabilitasiya" ixtisaslaşmasına dair magistratura proqramı üzrə təhsil aparılır. Bu proqram klinik ixtisaslar üzrə rezidenturayı və ya internaturanı bitirmiş həkimlər üçün nəzərdə tutulub, onlara idman və fiziki fəaliyyət tibbi, o cümlədən idman zədələnmələri üzrə sübutlara əsasən dərin biliklər verir. Proqram modul tiplidir. Modullardan birinin tədrisi Böyük Britaniyada aparılır. Təhsil elə təşkil olunur ki, həkimlər əsas iş yerlərini saxlamaqla proqramdan faydalana bilərlər".

Bildirilib ki, proqram üzrə təhsil sentyabr ayından başlayır və icra müddəti 2 ildir. Proqramın direktoru London Kollec Universitetinin və İdman, Fiziki fəaliyyət və Sağlamlıq İnstitutunun İdman və fizi-

ki fəaliyyət tibbi üzrə professoru, Avropanın İdman tibbi üzrə təhsil standartının müəllifi Maykl Pol Luzmordur: "O, Böyük Britaniyanın milli idman komandalarının baş həkimi kimi idmançıları Olimpiya və Millətlər Birliyi Oyunları, Dünya və Avropa çempionatlarında müşayiət edib. Hazırda isə Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin (IOC) Boks üzrə İşçi Qrupunun tibbi rəhbəridir. Professor Maykl Pol Luzmor İdman və fiziki fəaliyyət tibbi sahəsində xidmətlərinə görə Böyük Britaniya Krallığı ordeninin kavaleri (MBE) mükafatı ilə təltif olunub".

Proqramın mütləq və seçmə modullardan, dissertasiya işinin (magistr tezisinin) hazırlanmasından və klinik sessiyalardan ibarət olduğunu söyləyən Z.Kamilova qeyd edib ki, təhsil müddətində bərpə və reabilitasiya, o cümlədən yuxarı və aşağı ətraf, baş, beyin, boyun, onurğa zədələnmələri və onların reabilitasiyası, nevroloji, kardioloji reabilitasiya, hərəkəti fea-

liyətini fiziologiyası, fiziki fəaliyyət və sağlamlıq, tədqiqat üsulları, psixologiya, ali məktəb pedaqogikası və digər modullar aparıcı professor-müəllim heyəti tərəfindən tədris olunur.

Görüşdə çıxış edən ATU-nun Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdiri, dosent İlahə Mustafayeva bu proqramın qaydaları və onun üstünlükləri haqqında rezidentlərə, eləcə də gənc həkimlərə ətraflı məlumat verib. O, həmçinin fürsətdən istifadə edərək, nizam-intizam qaydalarını bir daha rezidentlərin nəzərinə çatdırıb və hər il ənənəvi olaraq universitetimizdə keçirilən ATUREK-lə bağlı hazırlıqlar aparıldığını bildirib.

Toplantıda ADBTİA-nın Magistratura şöbəsinin müdiri vəzifəsini icra edən koordinator Könül Həsənova, ATU-nun Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdir müavini, dosent Ləman Əlizadə və universitetimizin rezidentləri iştirak ediblər.

Son illər Azərbaycanda ətraf mühitlə bağlı qəbul olunmuş dövlət proqramlarının icrasına diqqətin artırılması, mövcud ekoloji problemlərin həll edilməsi məqsədilə müvafiq sərəncamların imzalanması bu sahənin ölkədə prioritet olduğunu göstərir. Bunun nəticəsi olaraq Azərbaycan BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29-a ev sahibliyi edib.

Gələcəyin tibb müəssisəsi: ekoloji təmiz klinikalar necə qurulmalıdır?

Çingiz RƏHİMOV

Ağız və üz-çənə cərrahiyyəsi kafedrasının müdiri, Azərbaycan Ağız və Üz-çənə Cərrahları Cəmiyyətinin sədri, Dünya Üz-çənə Cərrahları Şurasının vitse-prezidenti, professor

BMT ətraf mühitin qorunmasında 17 mühüm sahədən biri və əhəmiyyətinə görə üçüncüsü olaraq səhiyyə sahəsini göstərir. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən tibb müəssisələri də bu çağırışlara qoşulmalıdır.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı gələcək tibb müəssisəsini "sağlamlığı qoruyan, yaxşılaşdırıcı və bərpa edən, eyni zamanda indiki və gələcək nəsillərin sağlamlığı və rifahı naminə fəaliyyətində ətraf mühitə mənfi təsirini minimuma endirən, onun bərpasına və yaxşılaşdırılmasına nail olan bir qurum" kimi müəyyən edir. Ekoloji cəhətdən təmiz klinikaların yaradılmasına başlamağın artıq vaxtıdır.

Çalışdığımız ağız və üz-çənə cərrahiyyəsi sahəsində araşdırdığımız məlumatlardan bəlli olur ki, orta hesablamaya görə 3-5 nəfərdən ibarət bir ailənin gündəlik tullantıları 2 kiloqrama bərabərsə, bir stomatoloji klinikanın gün ərzində ortalama 73 kiloqram tullantısı olur. Daha böyük klinikalarda gün

ərzində 20-30 pasiyentə xidmət edilirsə və 5-10 nəfərdən ibarət işçi heyəti saxlanılırsa, gündə 160 kiloqram zibil çıxarıla bilər.

Bu heyrətamiz miqdarda tullantılar bütün dünyada stomatoloji kabinətdə demək olar ki, adi hala çevrilib. Aseptika standartları birdəfəlik istifadə mədəniyyəti yaradıb və plastik qablaşmalar, əlcəklər, aletlər və sair, üstəgəl yüksək enerji həcmli avadanlıqların, axar suyun və s. istifadəsi ətraf mühitə ciddi şəkildə zərər vurur. Təkcə Bakı şəhərində yüzlərlə stomatoloji klinika fəaliyyətə göstərir. Klinikaların qarşısında və ya daxilində tibbi tullantılarla dolu zibil qutuları bunları bir daha təsdiqləyir.

Elə isə stomatoloji klinikalar ekoloji tələblərə cavab vermək üçün hansı addımları atmalıdır? Burada tibb müəssisəsinin ətraf mühitə ziyanverici təsirini azaltmaq, eyni zamanda sanitariya-gigiyenik normalara riayət etmək, pasiyentlərimizin rahatlığını qorumaq və tibb məhsulları ilə səhiyyəyimizi təmin edən təşkilatların maraqlarını nəzərə almaq lazımdır.

Bu məqsədlərə nail olmaq üçün 3R qaydası tətbiq edilir: RECYCLE - istifadə edilən məhsulların təkrar emal edilməsi. REUSE - istifadə olunan məhsulların yenidən istifadəsi. REDUCE - tullantıların

azadılması (sıfır tullantı). Bunun üçün sertifikatlaşdırılmış ECO-SAFE məhsullardan və geyimlərdən istifadə etmək, bir dəfəyə yararlı əşyaların istifadəsini mümkün qədər azaltmaq, tibbi tullantıların təkrar emalı və ya utilizasiyası

üçün müvafiq qurumlarla işbirliyi qurmaq lazımdır.

Adətən həkimlər bir çox əşyaları bir pasiyent üçün istifadə edir, sonra isə zibilqabına tullayır. Pasiyentlərin sayından asılı olaraq, tullantıların miqdarı da artır. ABŞ-da bir il ərzində stomatoloji klinikalarda sterilizasiya üçün istifadə edilən plastik tullantılar - 1,7 milyard qablaşdırma paketləri və 680 milyon örtüklər təşkil edir.

Unutmayaq ki, zibilqabına atılan əşyalar sehri şəkildə yox olmur. Ata biləcəyimiz ilk addım gündəlik tullantı əşyaları azaltmaq və ya onları təkrar istifadə etmək imkanlarını araşdırmaqdır.

Birdəfəlik istifadə olunan plastik qablaşdırma paketləri və örtükləri bütün tullantıların 33%-ni təşkil edir. Bundan əlavə, birdəfəlik

nəzərdən keçirilməlidir. Belə ki, hər istifadədən sonra kağız çıxarılır, amma plastik yenidən sterilizasiya oluna bilər. Hazırda xüsusi sterilizasiya çantalarında bəzi birdəfəlik əşyaları avtoklavlarda sterilizasiya etmək mümkündür.

Bundan başqa, soyuq sterilizasiyada istifadə olunan qlutoaldehid tərkibli dezinfektorlar (ən çox ətraf mühitə ziyan vuran) həm də havanın keyfiyyətini korlayan bir vasitədir. Pasiyentlər üçün bu çox xoşagəlməz bir iydirdir (adətən tibb müəssisələrində rast gəldiyimiz). Burada qeyri-toksik, biodeqradasiyaya uğrayan (ECO-SAFE sertifikatı olan) dezinfeksiya vasitələri seçilməlidir.

Digər mühüm məsələ az enerji istehlak edən avadanlıqlara üstünlük verilməsidir. Onu da nəzərə alaq ki, ekoloji tələblərə cavab verən avtoklavlar su və enerjini adi avtoklavdan xeyli az miqdarda istifadə edir. Daha kiçik bir klinikamız varsa, daha böyük avtoklava ehtiyacınız yoxdur.

Qeyd edim ki, tullantılar arasın-

istifadə olunan xalatlər, əlcəklər, sorucu ucluqları, plastik ortodontik əşyalar, fırçalar, fincanlar və s. tullantı əşyalarının sayını xeyli artırır.

Çıxış yolu kimi çoxdəfəlik istifadəyə yararlı parçadan hazırlanan sterilizasiya paketləri və örtüklər, eləcə də kağız-plastik paketlər

da kağız məhsulları da xeyli yer tutur. Bu gün klinikaların arxivləri kağız məhsullarla doludur. Xəstələrin qeydiyyatı (tibbi kartlar), gündəlik xəstələrə verilən təyinatlar (reseptlər), çıxarışlar (epikriz, arayış) və s. kağızdan istifadəni xeyli artırır. Bununla əlaqədar, ar-

tiq Səhiyyə Nazirliyi sənədlərin elektron formaya keçirilməsi üçün müvafiq addımlar atır. Klinikalar bu işə fəal qoşulmalıdır. Eləcə də ənənəvi rentgen müayinələrinin təsviri də yalnız elektron formada verilməlidir. Çünki ənənəvi rentgenoqramların istifadəsi 4.8 milyon qurğuşun tərkibli şəkillər və 28 milyon litr onların fiksatoru kimi işləyən toksiki maddələrdir. Pasiyentlərin rəqəmli rentgen aparatlarında müayinəsi şüalanmanı azaltmaqla yanaşı, ətraf mühiti bu vasitələrdən də azad edir.

Sonda sahibi olduğum "Professor Rahimov Academic Medical Center"-in qurulmasında yuxarıda qeyd etdiyim nüansları necə nəzərə aldığımız haqda danışmaq istərdim.

İlk növbədə klinika üçün lazımi məkanı seçdik. Onun ayrıca bir tikilidə yerləşməsi (hər hansı binanın altında yox) bir neçə ekoloji tədbiri həyata keçirməyə imkan verdi. İlk növbədə klinikanın damı Günəş panelləri ilə örtüldü. Mobil telefonumuza yüklənən xüsusi proqram təminatı gündəlik fəaliyyətimizdə şəbəkədən alınan elektrik enerjisinə qənaət etdiyimizi göstərir. Bununla yanaşı, klinikamızın bütün avadanlıqları (avtoklavlar, kondisionerlər, cihazlar və s. A+++ kateqoriya elektrik istehlak edir. Rentgenoloji müayinələr və sənədləşmələr tam rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi ilə elektron formada verilir. Tullantıların azaldılması üçün ECO-SAFE məhsullardan və geyimlərdən istifadə edirik, bir dəfəyə yararlı əşyaların istifadəsini xeyli azaltmışıq. Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyindən (KOBİA) "Tibb müəssisələrinin ekoloji standartlara uyğun işinin təşkili və idarə edilməsi üçün proqram təminatının hazırlanması" yolunda STARTAP şəhadətnaməsi əldə etmişik.

Hazırda ekoloji təmiz klinikaların yaradılması yolunda mövcud olan problemlərin həlli, eləcə də müvafiq qurumlar tərəfindən həvəsləndirici tədbirlərin görülməsi günün tələbidir. Məsələn, artıq bir sıra ölkələrdə ekoloji cəhətdən təmiz klinikalar üçün vergi güzəştləri tətbiq olunur.

ATU-nun təsisçisi olduğu jurnalın saxta variantına qarşı mübarizə aparılır

"Azərbaycan Əczaçılıq və Farmakoterapiya Jurnalı"nın oğurluq - saxta variantı dərc edilir. Bu barədə Azərbaycan Tibb Universitetinin təsisçisi olduğu və beynəlxalq "Scopus" bazasına daxil olan jurnalın baş redaktoru, ATU-nun Əczaçılıq kimyası kafedrasının müdiri, professor Tahir Süleymanov "Təbib" qəzetinə məktub ünvanlayıb.

Məktubda 2001-ci ildən "Azərbaycan Əczaçılıq Jurnalı" (2007-ci ildən "Azərbaycan Əczaçılıq və Farmakoterapiya Jurnalı") (www.azpharmjournal.org) adı ilə işıq üzü görən jurnalın dərc edildiyi gündən müəlliflərə qarşı tələbkarlığı ilə seçildiyi, dərc olunan materialların beynəlxalq standartlara uyğun olmasına xüsusi diqqət yetirildiyi bildirilir: "Jurnal əvvəlcə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi nəşrlərin siyahısına daxil edilmiş, eləcə də jurnalda dərc olunan işlər haqqında məlumatlar beynəlxalq bazalarda - Chemical Abstracts və Elsevier

bibliographic Database-da (EMBASE) verilmişdir. 2007-ci ildən ISSN-International Centre tərəfindən qeydiyyatı alınan (ISSN 1994-1951) jurnal 2016-cı ildə inkişaf etmiş ölkələr arasında "Scopus" tərəfindən keçirilən tədbirində mükafatlandırılmış, "Scopus" bazasına daxil edilmiş və qısa müddət ərzində jurnalın impakt

faktoru da yüksəlməyə başlamışdır. Belə ki, 2023-cü ilin yekunlarına görə, jurnal Q3 kvartilinə daxil edilmiş və impakt faktoru 0.4 olmuşdur".

Təsdiqedic sənədlər (jurnalın rəsmi nizamnaməsi, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyat şəhadətnaməsi; 2007-ci ildə ISSN 1994-1951 kodunun təsdiqlənməsi, "Scopus" məlumatları) də məktuba əlavə olunub.

Baş redaktor keçən müddət ərzində populyarlıq qazanan jurnalda dünyanın bir sıra ölkələrindən, o cümlədən ABŞ, Fransa, Slovakiya, Polşa, Portuqaliya, Türkiyə Cümhuriyyəti, İran İslam Respublikası və

s., həmçinin də MDB ölkələrindən müəlliflərin məqalələrinin dərc edildiyini vurğulayıb. T.Süleymanov qısa müddət ərzində tez qazanc götürmək məqsədilə beynəlxalq bazalara daxil olan jurnalların feyk variantlarının yaradıldığını və məsələnin üstü açılana qədər fəaliyyət göstərdiyini təəssüf hissi ilə xatırladaraq qeyd edib ki, biz bu hal ilə 2022-ci ildən üzlaşmışıq: "Bizim jurnalın oğurluq - feyk variantı "Küveyt Elmi Fondu"nun adından www.azpharmjournal.com saytı vasitəsi ilə dərc olunmağa başlayıb. Qeyd etmək lazımdır ki, "Azərbaycan Əczaçılıq və Farmakoterapiya Jurnalı"nda xarici müəlliflərin məqalələri pulsuz olaraq dərc edilir, saxta yaradılmış jurnalda isə məqalənin dərc edilməsi üçün 500 (beş yüz) ABŞ dolları ödəniş tələb olunur. Jurnalın oğurluq variantının 2022-ci ildən dərc olunmasına baxmayaraq, bizim jurnalın 2001-ci ildən dərc olunan bütün nömrələri üzrə arxivdə yerləşdirilmiş məqalələr də mənimsənilərək öz adlarına göstərilir. Beləliklə, təqribən 20 il ərzində "Azərbaycan Əczaçılıq və Farmakoterapiya Jurnalı"nın qazandığı reyting və imic saxtakarlıq edilərək mənimsənilmiş, jurnalın redaksiya heyətinə maddi və mənəvi zərər vurulmuşdur. Hətta Latviyada yaşayan alim, əvvəllər jurnalımızda məqaləsi dərc edilən professor Doroxov

(oleksandr.dorokhov@ut.ee) bizə müraciət edərək jurnalınızın "oğurluq" variantının çap olunduğunu, lazım olsa köməklik edə biləcəyini yazıb. Lakin bir müddətdən sonra biz gördük ki, jurnalınızın feyk variantında növbəti saxtakarlıq edilərək professor Doroxov redaksiya heyətinin üzvü kimi göstərilir. Bizim və professor Doroxovun özünün müraciətindən sonra onun adı da redaksiya heyətindən silindi. Feyk jurnal dərc olunan sonra bizim jurnalda dərc edilən məqalələrin "Scopus" tərəfindən indeksasiya olunmaması haqqında müəlliflərdən şikayətlər daxil olmağa başladı. Biz həmin müddətdən www.azpharmjournal.com deyil, www.azpharmjournal.org domeni ilə işləməyə başlamış və bu barədə "Scopus" a müraciət etmişik. Bu müddət ərzində baş redaktor olaraq tərəfimizdən müxtəlif tədbirlər görülmüş, "Scopus" bazasına, "Scimago journal rankings" təşkilatına, jurnalda feyk olaraq göstərilən "baş redaktor"lara və s. müraciətlər göndərilmişdir. Jurnalın təsisçisi Azərbaycan Tibb Universiteti olduğundan, ATU-nun rektoru, professor Gəray Gəraybəyli tərəfindən də "Scopus" rəhbərliyinə müraciət olunub. Lakin bu günə qədər problem öz həllini tapmayıb. Jurnalın oğurluq-feyk variantının işinin dayandırılması üzrə tədbirlər davam etdirilir".

Dermatovenerologiya kafedrasında həkim-rezidentlərin konfransı keçirilib

Yanvarın 10-da Dermatovenerologiya kafedrasında həkim-rezidentlər üçün ənənəvi elmi-praktik konfrans keçirilib.

Kafedranın müdiri, professor Fərid Mahmudov bu cür konfransların rezidentlərin formalaşmasında xüsusi əhəmiyyət daşdığını vurğulayıb. Təqdim edilən məruzələrin qiymətləndirilməsi zamanı keyfiyyət, aktuallıq, dizayn və vaxt bölgüsü amillərinin əsas meyar kimi nəzərə alındığını deyən kafedra müdiri, çıxışçıların mövzuların seçiminə və təqdimatına məhz bu kriteriyalarla yanaşdıqlarını bildirib.

Bundan sonra məruzələrin təqdimatına başlanılıb. Əvvəlcə III kurs rezidenti İlahə Abdullayevanın "Eritema multiforme" (Çoxformalı eksudativ eritema) mövzusunda məruzəsi dinlənilib.

Eritema multiformenin (EM) dərin və selikli qişaların kəskin başlayan, hədəfəbənzər elementlərlə özünü göstərən, residivləşməyə meyilli, infeksiyon-allergik təbiətli polimorf xəstəliyi olduğunu söyləyən məruzəçi xəstəliyin etiologiyası, patogenezi və formaları haqqında məlumat verib. Bildirib ki, bu xəstəliyə bədənin müxtəlif yerlərində rast gəlinir. Çox zaman ağız ətrafında su toplanması şəklində görünür və bir neçə forması var. Hətta bəzən dodaqlarda su qabarcıqları və yaralar olur. Bütün yaş dövrlərində müşahidə edilən Eritema multiformenin çox nadir hallarda rast gəlinən major forması zamanı ağız, gözlər və

cinsiyyət nahiyəsində qızartı, su qabarcıqları və yaralar görünür. EM major selikli qişalara təsir edərək şiddətli ola bilər. Stevens Johnson sindromu (SJS) və zəhərli epidermal nekroliz (TEN) dərmanlar və infeksiyaların səbəb olduğu epidermis və selikli qişaların ayrılması ilə xarakterizə olunan nadir, həyatı təhlükəli xəstəliklərdir. EM-nin səbəbi tam aydın deyil, lakin viral infeksiyalar, dərmanların qəbulu, ağciyər infeksiyaları, güclü soyuqdəymə və digər xəstəliklər fonunda kəskinləşir. Xəstəliyin diaqnostikasının ilk növbədə düzgün toplanmış anamnez əsasında qoyulduğunu diqqətə çatdıran məruzəçi, müalicəsi zamanı isə yüksək riskli və az riskli, eləcə də heç bir risk təhlükəsi olmayan dərmanlardan istifadə edildiyini vurğulayıb.

I kurs rezidentləri İsməel İsməelin "Phosphodiesterase 4 inhibitors treatment in atopic dermatitis" və Əfsanə Quliyevanın "Буллезный эпидермолиз. Новое в лечении" adlı məruzələri də konfrans iştirakçıları tərəfindən maraqla qarşılanıb. Geniş diskussiya şəraitində keçən elmi-praktik konfransda məruzəçilər təqdim etdikləri mövzulara dair sualları da cavablandırdılar.

Tədbirdə iştirak edən ATU-nun Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdiri, dosent İlhamə Mustafayeva konfransın gedişindən məmnun qaldığını vurğulayıb. Rezidentlərin narahat olduğu məqamlara toxunaraq qeyd edib ki, onlar müəyyən sayda xəstələri müayinə etsələr də, praktik fəaliyyətlə daha çox məşğul olmaq, eyni zamanda tədqiqat işləri aparmaq istəyirlər. Bütün dünyada olduğu kimi, səhiyyənin ölkəmizdə, o cümlədən universitetimizdə davamlı olaraq inkişaf etdiyini vurğulayan şöbə müdiri, bu istiqamətdə görülən işlərin önəmindən söz açıb. O, rezidentlərin təkcə seminarlarla, konfranslarla kifayətlənməyərək, öz tədqiqatlarının nəticələrini elmi məqalələrdə üzə çıxarmasının vacibliyini önə çəkib: "Bizim kafedralardan istəyimiz odur ki, tədqiqat işlərinin yekununda heç olmasa ildə 2-3 məqalə hazırlansın. Xatırladım ki, hər bir rezident üçün xüsusi qovluqlar hazırlanır və rezidentlərin seminar və konfranslardakı çıxışlarını, daxili və xarici rötasiyalarını, aldıkları sertifikatları özündə əks etdirən həmin qovluqlar sonda Səhiyyə Nazirliyinə təqdim olunur".

Azərbaycan Tibb Universitetinin Elmi Tədqiqatların İdarə Olunması departamenti Əczaçılıq fakültəsinin professor-müəllim heyəti, doktorant və magistrantları üçün seminar təşkil edib.

"Molekulyar şəbəkə" üsulu barədə geniş məlumat verilib

Seminarla ATU-nun Əczaçılıq fakültəsinin məzunu, hazırda Fransanın Eks-Marsel Universitetinin müəllimi olan əczaçılıq üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Eldar oğlu Qarayev "Yeni bioloji fəal maddələrin axtarışında molekulyar şəbəkənin tətbiqi" mövzusunda məruzə oxuyub. E.Qarayev çıxışında bioloji fəallığa malik molekulların axtarışında son illərdə yaradılmış "Molekulyar şəbəkə" (Molecular networking) üsulunun əhəmiyyəti barədə geniş məlumat verib. Qeyd olunub ki, yeni olmasına baxmayaraq, 2020-ci ildən bu günə kimi üsulun tətbiqi ilə əlaqədar 1000-dən artıq məqalə yüksək kvartillli jurnallarda nəşr edilib. "Molekulyar şəbəkə" üsulunun tətbiqi nəticəsində 5 dərman maddəsi yaradılıb və hazırda klinik sınaqlarda yoxlanış mərhələsindədir.

Məruzədən sonra E.Qarayev dinləyiciləri maraqlandıran sualları izahlı şəkildə cavablandırdı.

"Hamiləlikdə prenatal tarama testləri" mövzusu müzakirəyə çıxarılıb

ATU-nun Rezidentura və Magistratura şöbəsi universitetin Tədris Cərrahiyyə klinikasının Klinik-diaqnostik laboratoriyaya şöbəsi ilə birgə dekabrın 26-da rezidentlər üçün növbəti seminar keçirib.

"Hamiləlikdə prenatal tarama testləri" (2-li, 3-lü, 4-lü test) mövzusunda tədbirin moderatoru və təşkilatçısı, adıçakılən şöbənin müdiri muavini, assistent Namiq Xəlilov mövzunun aktuallığından danışıb: "Mən bir uşaq cərrahisi olaraq vurğulamaq istəyirəm ki, bizim tədrisdə ilk mövzularımız məhz anadangəlmə qüsurlardır. İstər genetik, istər digər faktorların təsirinə inkişaf edən bu qüsurların erkən diaqnostikası isə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan hələ hamiləlik dövründə bu xəstəliklərin inkişaf riski haqqında bizə məlumat verən bu testlər mütləq diqqət mərkəzində olmalıdır".

Klinik-diaqnostik laboratoriyaya şöbəsinin müdiri Leyla Həşimova kogenital xəstəliklərin erkən diaqnostikasında laboratoriyanın önəmini vurğulayıb. Biokimya kafedrasının müdiri, professor Gülnarə Əzizova seminarların keçirilməsinin

əhəmiyyətindən danışıb. Həmin kafedranın professoru Tahirə Əsgərova isə tarama testləri ilə bağlı öz təcrübələrini və xromosom anomaliyaları, həmçinin invaziv metodlar haqqında fikirlərini bölüşüb. Qeyd edib ki, xromosom xəstəliklərindən yalnız Daun, Edward və Patau olmaqla, 3 xəstəliyi bu testlərlə təyin etmək mümkündür. Ancaq bu testlər təbii ki, nisbi xarakter daşıyır.

Sonra Klinik-diaqnostik laboratoriyaya şöbəsinin II kurs həkim-rezidenti Rəşadə Hüseynova hamiləlikdə 2-li, 3-lü və 4-lü tarama testlərinin əhəmiyyəti, inkişaf tarixi, tədqiq olunan xəstəliklər və testdə istifadə edilən əsas parametrlər haqqında ətraflı məlumat verib. Bildirib ki, kogenital xəstəliklərin aktual olduğu bir dövrdə, bu testlər erkən diaqnoz üçün yolgöstəricisi əhəmiyyətə malikdir.

Sözünə davam edən məruzəçi, testdə risk dəyərləndirməsi üçün istifadə edilən

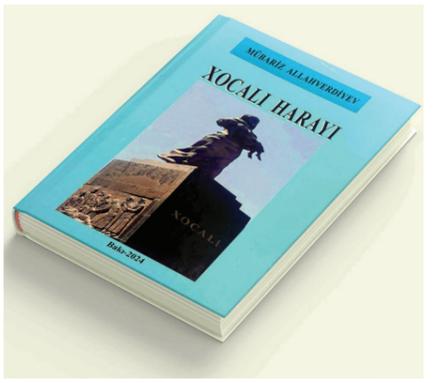
β-Hcg, AFP, uE3 və inhibin-A kimi parametrlərin dəyişmə göstəricilərinin hansı xəstəliklər üçün risk təşkil etdiyini, həmçinin bu parametrlərlə yanaşı, ultrasəs müayinə məlumatları və xəstə haqqında anamnezin vacibliyi haqqında geniş izah verib. O öz təcrübəsindən bəzi pasiyent nəticələri üzərində təhlil aparıb və testlər üzrə statistik nəticələri paylaşdı.

İnteraktiv şəraitdə keçən tədbirdə klinikanın Qulaq-burun, boğaz, Mama-ginekologiya və laboratoriyaya şöbələrinin həkim rezidentləri iştirak edəblər.

ATU-nun İnsan anatomiyası və terminologiya kafedrasının professoru Mübariz Allahverdiyev Xocalı faciəsinin növbəti ildönümü ərzində insanlığa qarşı törədilmiş bu cinayətə dair "Xocalı harayı" kitabını çap etdirib. Əslən Xocalıdan olan və soyqırımına aktına canlı şahidlik edən professor M.Allahverdiyev kitabında doğma yurdun zaman-zaman başına gətirilən müsibətləri təsvir edib.

Xocalı faciəsinə dair mühüm ədəbi-bədii salnamə

ATU-nun "Təbib" nəşriyyatında işıq üzü gören kitabda müəllifin iki poeması və müxtəlif səp-kili şeirləri toplanıb. Erimənilərin əsil xarakterini hər addımda ifşa edən müəllif onların tarix

boyu bir millət olaraq daim güclülər qarşısında qorxaq, fağır və əzabkeş, zəiflərə qarşı isə vəhşi, qudurğan, zalım və qanıqən olduqlarını vurğulayır. Kitabda doğma Azərbaycanın əzəli torpaqlarında yaradılan erməni dövlətinin və ona havadarlıq edən imperialist qüvvələrin haqsız əməllərindən bəhs olunur. Müəllif dünya ictimaiyyətini bu ədalətsizliyə göz yummağa, torpaqları işğal olunan, insanları qətl edilən bir ölkənin haqq səsinə eşitməyə çağırır. Eyni zamanda bəşəriyyəti erməni şərinə uzaq olmağa, Xocalı soyqırımına, ən əsası, insanlığa qarşı gülləbarana münasibət bildirməyə haşayır.

"Xocalı təəssüratları" poemasında Azərbaycanın bir parçası olan cənnət Qarabağın dünəni, bu günü və başına gətirilən müsibətlər təsvir edilib. Poema vəhşi hayların öz havadarlarının köməkliyi ilə törətdikləri soyqırımında şəhid olan günahsız insanlara həsr olunub. "Yaşa, şəhid bacılarım" poeması isə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı olan iki şəhid bacımızın, həmçinin diriylən "şəhidləşən" bütün ana və bacıların müqəddəs ruhlarına ithaf edilib. Nəzərə çatdırılır ki, Xocalıda baş verənler dinc əhaliyə qarşı bir genosid aktı idi. Lakin hər iki əsərin sonu nikbin notlarla başa çatır. Belə ki, kitabda Ali Baş Komandanın, igid əsgər və zabitlərimizin fədakarlığı sayəsində Xocalının qisasının alınması, xalqımızın düşmən üzərində böyük qələbəsi öz əksini tapıb.

Əməkdaşımız Ege Universitetində akademik fəaliyyət göstərib

Azərbaycan Tibb Universitetinin II Uşaq xəstəlikləri kafedrasının assistenti Sevinc Muxtarova Orhun mübadilə proqramı çərçivəsində Türkiyənin İzmir şəhərində yerləşən Ege Universitetində akademik fəaliyyət göstərib.

O, universitetin Tibb fakültəsinin rezidentləri və tələbələrinə "Ağciyərin ultrasəs müayinəsinin neonatologiyada rolu" mövzusunda mühazirə və praktik məşğələ dərsləri keçib. Dərslər tələbələr tərəfindən maraqla qarşılanıb.

ATU-nun Tələbə Həmkarlar İttifaqı Komitəsi nəzdində fəaliyyət göstərən "Xarici tələbələr üçün V.O.I.S." hər zaman maraqlı və faydalı tədbirlər təşkil edir.

V.O.I.S. klubu maraqlı master-klass təşkil edib

Bu dəfəki tədbir master-klass formatında keçirilib. 21 dekabr tarixində V.O.I.S. klubunun Sosial şöbəsinin təşkilatçılığı ilə şam hazırlanması üzrə təlim təşkil olunub. Müxtəlif fakültələrdən olan tələbələrimiz tədbir zamanı gözəl şamlar düzəldiblər. Bu cür fəaliyyətlər tələbələrin asudə vaxtlarının faydalı və səmərəli keçməsinə baxımdan önəmlidir.

Qocaman əczaçı öz tələbələrini həm də nümunəvi vətəndaş kimi yetişdirir

Bu günlərdə ATU-nun Əczaçılıq texnologiyası və idarəçiliyi kafedrasının dosenti, bacarıqlı mütəxəssis, səmimi insan Nizami Naibovun 70 yaş tamam olub.

Nizami Mustafa oğlu Naibov 1955-ci il yanvar ayının 2-də Borçalı mahalının Marneuli rayonunun Sadaxlı kəndində anadan olub. O, 1971-ci ildə Sadaxlı kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra 1973-cü ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun Əczaçılıq fakültəsinə daxil olub. 1978-ci ildə isə ali təhsilini başa vuraraq provizor ixtisasına yiyələnib və 1982-ci ilədək Baş Apteklər İdarə-

sinin Lənkəran rayonlararası şöbəsində əczaçı-inspektor, provizor-analitik vəzifələrində çalışıb.

N.Naibov 1982-ci ildə elmi təhsilini artırmaq istəyi ilə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun aspiranturasına daxil olub və 1986-cı ildə aspiranturanı bitirərək namizədlik dissertasiyasını müdafiə edib. Elə həmin ildən başlayaraq Əczaçılıqın təşkil kafedrasında assistent, baş müəllim, dosent vəzifələrində işləyən N.Naibov 1992-ci ildə səhiyyə nazirinin əmri ilə aparıcı mütəxəssis kimi nazirliyin şöbə və birliklərində çalışıb. 2000-ci ildə ATU-nun Əczaçılıqın təşkil və

iqtişadiyyatı kafedrasına müəllim vəzifəsinə təyin olunub və 2002-ci ildə dosent adını alıb.

Universitetimizin ictimai həyatında da fəal iştirak edən Nizami müəllim 1982-1986-cı illərdə Əczaçılıq fakültəsi Həmkarlar İttifaqı Təşkilatının sədri, 2000-2001-ci illərdə kafedranın tədris hissə müdiri, 2012-2017-ci illərdə Əczaçılıq fakültəsinin dekan müavini vəzifələrində işləyib.

80-ə yaxın elmi işin müəllifi olan dosent N.Naibov bu gün öz biliklərini həvəslə tələbələrə öyrədir, onları peşəkar əczaçı olmaqla yanaşı, həm də cəmiyyəti daha da irəli apara bilən insanlar kimi yetişdirir.

məyə çalışır. Evlidir, bir övladı, iki nəvəsi var.

Əczaçılıq texnologiyası və idarəçiliyi kafedrasının kollektivi Nizami müəllimi 70 illik yubileyi münasibətilə səmimi qəlbən təbrik edir, ona uzun ömür, cəmiyyəti və yeni-yeni uğurlar arzulayır!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ NAZİRLİYİ AZƏRBAYCAN TİBB UNİVERSİTETİ KAFEDRALAR ÜZRƏ AŞAĞIDAKI YERLƏRİ TUTMAQ ÜÇÜN MÜSABİQƏ ELAN EDİR:

Kafedraların dosentləri:

- İctimai sağlamlıq və səhiyyənin təşkil kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- II Uşaq xəstəlikləri kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- Xarici dillər kafedrası - 1 yer

Kafedraların assistentləri:

- Patoloji anatomiya kafedrası - 1 yer
- Şüa diaqnostikası və terapiyası kafedrası - 1 yer
- Anesteziologiya və reanimatologiya kafedrası - 1 yer
- Psixiatriya kafedrası - 2 yer
- Ümumi cərrahlıq kafedrası - 1 yer
- Əczaçılıq texnologiyası və idarəçiliyi kafedrası - 1 yer
- Uşaq cərrahlığı kafedrası - 3 yer (0,5 vahid)
- Ortopedik stomatologiya kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- Allerqologiya və immunologiya kafedrası - 2 yer (0,5 vahid)
- I Uşaq xəstəlikləri kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- II Uşaq xəstəlikləri kafedrası - 3 yer (0,5 vahid)
- Ailə təbabəti kafedrası - 1 yer
- Ailə təbabəti kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- Ailə təbabəti kafedrası - 1 yer (0,75 vahid)
- I Mamalıq və ginekologiya kafedrası - 1 yer (0,25 vahid)
- II Mamalıq və ginekologiya kafedrası - 2 yer (0,5 vahid)
- Tibbi mikrobiologiya və immunologiya kafedrası - 1 yer
- Uşaq-yeniyyət mərkəzinin sağlamlığı və əmək sağlamlığı kafedrası - 1 yer
- Ağız və üz-çənə cərrahiyyəsi kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrası - 1 yer
- Bioloji kimya kafedrası - 1 yer
- III Cərrahi xəstəliklər kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- Dermatovenerologiya kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- II Daxili xəstəliklər kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)

Kafedraların müəllimləri:

- Normal fiziologiya kafedrası - 2 yer
  - Xarici dillər kafedrası - 5 yer (0,5 vahid)
  - Azərbaycan dili kafedrası - 1 yer (0,5 vahid)
- Müsabiqədə iştirak etmək üçün sənədlərin təqdim olunma müddəti elan qəzetdə dərc olunduğu gündən 30 gün keçənədəkdir. Sənədlər rektorun adına yazılmış ərizə ilə birlikdə aşağıdakı ünvanla təqdim edilməlidir:
AZ 1007, Bakı şəhəri, Ənvər Qasımlı küçəsi, 14
Telefon: 597-10-08

Müsabiqədə iştirak etmək istəyənlərin nəzərinə

- Kafedralar üzrə vakant yerləri tutmaq üçün müsabiqədə iştirak edənlər Elmi katibliyə aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:
1. Rektorun adına ərizə.
  2. Kadrlar uçotunun şəxsi vəzifəsi.
  3. Kafedradan verilmiş xasiyyətnamə. Xasiyyətnaməni kafedranın müdiri və həmkarlar təşkilatının sədri imzalamalıdır. Xasiyyətnamənin müsbət və ya mənfai olması, o cümlədən bu şəxsin yeni müddətə kafedrada çalışıb və ya çalışmaması əsaslandırılmalıdır.
  4. Tərcümeyi-hal. Burada şəkil, ad, soyad, bitirdiyi məktəblər, elmi ad və dərəcələr, bildiyi dillər, bildiyi kompüter proqramları, çap olunmuş işlərin sayı, işlədiyi yerlər, hazırkı vəzifədə neçə il çalışması, niyə bu vəzifəyə yenidən seçilmək istəməsi, olduğu ixtisasartırma kursları, ailə vəziyyəti barədə ətraflı məlumat, yaşadığı ünvan, elektron poçt ünvanı və telefonu göstərilməlidir.
  5. ATU-nun klinikalarında çalışanlar üçün son beş ilin həkimlik fəaliyyəti barədə klinikadan verilmiş arayış. Arayış klinikanın direktoru və həmkarlar təşkilatının sədri tərəfindən imzalanmalıdır.
  6. Son beş il ərzində çap olunan elmi işlərin siyahısı. Siyahı müəllif və kafedra müdiri tərəfindən imzalanmalıdır.
  7. Açıq mühazirənin və ya açıq təcrübə dərslərinin videoqəbülünə diskisi (əgər bal-reyting cədvəli üzrə qiymətləndirilmə zamanı təqdim edilməyibsə).
  8. Şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti.
  9. Müvafiq elmi dərəcə diplomları və elmi ad attestatlarının surəti.
  10. "Pedaqoji peşəkarlığın inkişafı" mövzusunda təlimlərdə iştirakı barədə sertifikatın surəti.

Qeyd: ATU-nun əməkdaşı olmayan mütəxəssislər siyahıdakı 3-cü, 5-ci və 7-ci bənddəki sənədlərin əvəzinə, sonuncu iş yerindən verilən xasiyyətnamə, işlədiyi klinikadan həkimlik fəaliyyəti barədə arayış və əmək kitabçasından çıxarışı təqdim etməlidir.

Ali məktəb tələbələri arasında "31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü'nə həsr olunmuş voleybol (qızlar) yarış keçirilən ATU-nun "Təbib" idman klubu və Bakı şəhəri Gənclər və İdman İdarəsinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən turnir tələbələrdə yarış təcrübəsi və idman ustalığını inkişaf etdirmək, həmçinin voleybol idman növünün gənclər arasında təbliği və ölkə üzrə kütləvililiyini artırmaq məqsədi daşıyır.

Qalib komandalar mükafatlandırılıb

Hər biri 9 nəfərdən ibarət olmaqla 5 komandanın yarışdığı turnirdə ATU iki komandayla çıxış edib. ATU-1 komandası I, ATU-2 komandası III yere çıxıb. Qərbi Kaspi Universitetinin komandası II, ADA komandası IV, UNEC komandası isə V yeri tutub.

Bu münasibətlə Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris İdman Kompleksində qaliblərin mükafatlandırılması mərasimi baş tutub. Tədbirdə Bakı şəhər Gənclər və İdman İdarəsinin baş məsləhətçisi Sirac Axundov, İdarənin Nəsimi rayonu üzrə gənclər və idman sektorunun müdiri Yusif Babanlı, məşqçi-müəllimlər və tələbələr iştirak ediblər. Tədbiri "Təbib" İdman Klubunun sədri Qələndər Aslanov açaraq idmançı tələbələrimizin uğurlarından, gələcək hədəflərindən danışdı.

Yusif Babanlı tədbirdə çıxış edərək ölkəmizdə idmana xüsusi diqqət ayrıldığını vurğulayıb. Prezidentimiz İlham Əliyevin öz ad gününü idmançılarımızla birgə qeyd etməsini bu diqqət və qayğının bariz nümunəsi kimi dəyərləndirən sektor müdiri, ATU-da idman yarışları üçün hər cür şəraitin yaradılmasından da məmnunluqla sözü açdı. Sirac Axundov da qalibləri təbrik edərək onlara uğurlar arzulayıb.

Tədbirin sonunda qalib komandalar və komandaların üzvləri mükafatlandırılıb. Eyni zamanda 2023-2024-cü tədris ilində ATU-nun "Təbib" Tədris İdman Mərkəzində mədəni-kütləvi və idman tədbirlərinin keçirilməsində fəal iştiraklarına görə məşqçi-müəllimlərə Gənclər və İdman Nazirliyinin xüsusi təşəkkürnamələri təqdim olunub.

ATU-nun tələbəsi respublika 2-cisi olub

Dekabr ayında Azərbaycan Gənclər və İdman Nazirliyi və Azərbaycan Uşu Federasiyasının təşkilatçılığı ilə uşu üzrə 31-ci respublika çempionatı keçirilib. Şağın Olimpiya İdman Kompleksində təşkil olunan turnirdə federasiya rəsmiləri, idman ictimaiyyətinin nümayəndələri və qonaqlar iştirak ediblər.

Açıılış mərasimində Uşu Federasiyasının prezidenti Azər Həsənsəy turir barədə məlumat verərək idmançılara uğurlar arzulayıb. Digər çıxış edənlər də yarışın əhəmiyyətini yüksək qiymətləndiriblər.

Çempionatda paytaxtla yanaşı, bölgələrdən komandaların tərkibində müxtəlif çəki

dərəcələrində 150-yə yaxın idmançı mübarizə aparıb. Çempionatın təşkilində əsas məqsəd uşu idman növünün kütləvililiyinin təmin edilməsi, yığma komandaların tərkibinin formalaşdırılması və idmançıların yarış təcrübəsinin artırılması idi. Turnirdə fərqlənən idmançılar Avropa çempionatında milli komandanın tərkibində ölkəmizi təmsil edəcəklər.

Sevindirici haldır ki, yarışa qatılan ATU-nun II Müalicə-profilaktika fakültəsinin ingilis dili bölməsinin I kurs tələbəsi Səid Yadıqarlı 75+ çəki dərəcəsinə

respublika 2-cisi olub. Bu münasibətlə idmançı tələbəmizi təbrik edir, ona təhsilində və idman karyerasında uğurlar arzulayırıq.

Deyirlər ki...

Xalqımızın minilliklərə dayanan tarixinə diqqət yetirdikdə, ailə, məişət, din, bayramlar, qidalanma, sağlamlıq və s. ilə bağlı çoxsaylı deyimlərə rast gəlirik. Bəs, zamanın və həyatın sınağından çıxmış bu aforizmlər, adət-ənənəyə çevrilmiş inanclar elmi cəhətdən necə yozulur? Hamısına əməl etməyikmi, yoxsa yanlış olanları da var? Qoy bu suala mütəxəssislər cavab versin. Beləliklə, qəzetimizdə yeni - "Deyirlər ki..." rubrikasına start veririk. Burada siz əhali arasında geniş yayılmış inanclara professor-müəllimlərimizin, həkimlərimizin münasibəti ilə tanış olacaqsınız.

Deyirlər: "Kim sevirse idmanı, həmişə sağdır canı".

Cavab verir ATU-nun II Müalicə-profilaktika fakültəsinin dekan müavini, dosent Arzu Bəydamirova:

- İnsan yetkin yaşda orqanizmin funksional inkişafının ən yüksək səviyyəsinə çatır. 70 yaşdan sonra isə funksional vəziyyətin zəifləməsinin sürəti artır. Bu, təbii və obyektiv qocalmadır. Uzun müddət aparılan tədqiqatlar sübut edib ki, idmanla məşğul olan və ya fiziki fəallığı yüksək olan şəxslərdə 20 yaşdan sonra baş verən qocalma prosesi daha yavaş gedir. Bu tədqiqatlar bir faktı da ortaya çıxarıb: fiziki məşğul edən 65 yaşlı insanın iş qabiliyyəti 35 yaşında olan və azhərəkətli həyat təzi keçirən insanın iş qabiliyyətindən çox-çox yüksəkdir.

Məlumdur ki, arterial damarların aterosklerozunun qarşısını almaq üçün həftədə dörd-beş dəfə idmanla məşğul olmaq lazımdır. 60 yaşlarında olan 100 nəfər üzərində aparılan araşdırma göstərib ki, həftədə iki-üç dəfə idmanla məşğul olmaq bəzi damarları sağlam saxlaya bilər. İdmanın istənilən növü insanlarda kardioloji problemlər riskini azaldır. Beyni, ürəyi və böyrəyi zədələyən xəstəlik - Hipertoniyanın qeyri-medikamentoz müalicə tədbirlərindən biri kimi səhər tezdən aparılan fiziki məşqlər müsbət nəticə verir. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, düzgün zamanda, düzgün həcmdə edilən idman ürəyi və qan damarlarını cavan saxlaya bilər.

Arterial damarlar orqanizmdə aterosklerotik zədələnməyə məruz qalan yeganə

damarlardır. Onlar insan yaşlandıqda sərtləşməyə meyllidir. Qeyri-sağlam həyat təzi həll olunmamış yağ turşularının arterial damarların divarlarına çökməsinə səbəb olur. Ömür boyu həftədə iki-üç dəfə (hər biri 30 dəqiqə olmaqla) idman etmək başı və boyunu qanla təmin edən orta ölçülü damarların yüksək fəaliyyət qabiliyyətini təmin edir.

Bəli, idman sağlamlığın əsas şərtlərindən biridir.

Allah rəhmət eləsin!

Əczaçılıq texnologiyası və idarəçiliyi kafedrasının kollektivi kafedranın baş laborantı Vüsəla xanıma anası

Xavər xanımın

vəfatından kədərliyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.